

РЕЦЕНЗИЯ

на
докторската дисертация на Елефтерия Бизиу
на тема: „Характеристики на мотивацията на учителя“
 (“Characteristics of Teacher’s Motivation”)
с научен ръководител доц. д-р Мария Мутафова

Г-жа Елефтерия Бизиу е редовен докторант в катедра „Психология“ на Философски факултет, ЮЗУ „Неофит Рилски“ в Благоевград. Представеният за рецензиране дисертационен труд е структуриран в три основни глави, придружени с въведение, библиография, заключение и две приложения. Дисертацията обхваща 147 с., заедно с приложенията. Написана е на добър английски език. Авторефератът освен на английски, е преведен и на български език.

Без да преразказвам съдържанието на работата, ще поставя някои акценти, които според мен са важни.

1. Значимост на изследвания проблем в научно и научно-приложно отношение

За мен извън съмнение е значимостта и актуалността на проблема. Става дума за мотивация за работа на учители с деца със специфични потребности. В последните години този въпрос се изостри. Дали тези деца да бъдат в отделни училища или да се включват в редовните класове, заедно с останалите деца без такива потребности. Бързам да отчета като особено сполучлив един от параграфите в първа глава (1.8, с.83), който засяга възможността за включване на деца със слухови проблеми в общообразователните училища.

Много добре е формулирана основната теза на работата, логично свързана с ролята на мотивацията на учителите – външна и вътрешна, която води до ефективност в тяхната работа.

2. Цели, хипотези и задачи

Докторант Бизиу си поставя пет конкретни цели като не е изпуснала и тази – да разговаря с учителите предварително за доброволното им включване в изследването.

Прецизно са формулирани четири хипотези, съответстващи на целите на изследването. Искам да подчертая задоволството си от факта, че след всяка хипотеза е дадена добра обосновка защо се издига съответната хипотеза. Още от тук проличава способността на докторанта като изследовател.

Основната задача е „насочена към изследване мотивацията на учителите във взаимодействието им с учениците в класната стая, техните образователни способности и компонентите на майсторството им, чертите на характера и емоционалността, обхвата и особеностите на тяхната познавателна дейност и личностни качества, необходими за учителската професия“ (с. 22 от реферата).

3. Степен на познаване на състоянието на проблема и съответствие на използваната литература

Докторант Елефтерия Бизиу познава много добре както съвременното състояние на проблемите, които разработва, така и историческата хронология на тяхното развитие.

Освен автори, публикували на английски език, са включени и гръцки изследователи, което за мен означава, че докторантът познава отлично и състоянието на проблема в своята националната научна литература. Това ми прави много добро впечатление.

Първата глава представлява задължителния за дисертации литературен обзор. В нея са включени 10 параграфа, някои съвсем кратки – по на 1 или 2 страници. Те представят теоретичната същност на двата вида мотивация, различни теории за мотивацията, специфичната характеристика на мотивацията при учителите, както и трудностите, които срещат в учебна среда. Дискутират се и характеристиките на успешния учител, както и етичните проблеми на изследването. Последното отново е положителен момент в работата на докторанта.

4. Коректност при цитирането на представителен брой автори.

Цитирани са не малък брой научни източници – 98 като заглавията на публикациите на гръцките изследователи са преведени на английски език.

Източниците обхващат голям диапазон на публикуване: най-старият е от 1954 г. Повечето от източниците са съвременни – от 2000 г. до 2018 г. Широкият диапазон от публикации е оправдан, защото освен съвременното състояние на проблемите, е направен преглед и на техния класически произход. Цитирането е коректно като са обхванати най-значимите автори с техните публикации, които са свързани с темата на дисертацията.

5. Наличие на обоснован и разработен теоретичен модел на изследването

Теоретичният модел на изследването е адекватен. Коректно са изяснение целите и хипотезите, процедурата на изследване, както и методите. Отделните параграфи завършват с интерпретация и дискусия на резултатите. В заключението се дискутират кумулативните резултати, свързани с доказването/отхвърлянето на четирите хипотези.

6. Съответствие на избраната методология и методика на изследване с поставената цел и задачи на дисертационния труд.

Използваната методологията в изследването е адекватна на поставените цели и на издигнатите хипотези. Методиката включва мотивационната скала, разработена от Мутафова през 2018 г. с въпроси, свързани с вътрешната и външната мотивация на учители от България.

Типовете кариерна мотивация са измерени с въпросник, разработен от Славчов и Стоянова през 2007 г. според типологията на Мойсей от 2003 г. За отговорите е използвана 5-степенна Ликертов тип скала. Този въпросник е преведен на гръцки от английски език. Скалите на Фей от 1955 г., засягащи приемането на други лица и чувството за приемане от други хора, се използват за валидиране на въпросника за мотивационни типове кариера на основата на типологията на Мойсей.

За всички скали е измерена надеждността, която е достатъчно висока. За българска извадка „Приемане на други“ $e = .71$, а за скалата „Чувството да бъдете приети от други“ $e = .7161$. Надеждността в гръцката извадка е по-висока за първата скала $= .909$ и за втората $e = .653$.

Техниките за анализ на първичните данни са многообразни и включват: честотен анализ; описателна статистика; факторен анализ; тест на Kruskal-Wallis H; анализ на дисперсията – еднопосочен ANOVA; T-тест и корелационен коефициент на Пирсън.

Всички тези анализи са извършени много прецизно като са спазени статистическите правила и изисквания.

Друг особено силен момент, заслуга на докторант Елефтерия Бизиу, който бих искала да подчертая, е интерпретацията на резултатите във връзка с доказването на хипотезите. Изключителна е коректността на докторанта при разчитане на данните и тяхната интерпретация. Две от хипотезите се доказват частично, една се потвърждава изцяло, а една – се отхвърля.

Първата хипотеза – че има значима разлика във вътрешната и външната мотивация и видовете кариерна мотивация при мъжете и жените учители е частично потвърдена. Мъжете демонстрират като цяло по-високо ниво на мотивация за работа от жените.

Потвърдена изцяло е втората хипотеза, а именно, че има връзка между вътрешната и външната мотивация на учителите, работещи с деца със специални образователни потребности. Корелацията между вътрешна и външна мотивация е положителна с умерена степен на изразеност.

Третата хипотеза, според която се очакват значими разлики във външната и вътрешната мотивация и типовете кариерна мотивация, според училището, в което учителите, работещи с деца със специални образователни потребности, се отхвърля. Смятам, че отхвърлянето на една хипотеза не е по-малко значим резултат от доказването на друга. Ако при потвърждаването на хипотеза може да имаме съмнения, особено, ако връзките са слаби, то при отхвърлянето със сигурност разбираме, че няма връзка между изследваните променливи.

Четвъртата хипотеза, свързана с наличието на значими различия във външната и вътрешната мотивация и типовете кариерна мотивация според възрастта на учителите, занимаващи се с деца със специални образователни потребности, също се потвърждава частично.

В заключението, освен обобщаване на изводите от цялостното изследване, се изтъква и необходимостта от разширяване обхвата на изучаване на проблема, което е и основа за бъдеща изследователска дейност на докторанта.

Държа да подчертая още един позитив в емпиричната част на дисертацията. Това е богатото илюстриране на резултатите с таблици и различни видове графики, които допринасят за по-доброто разбиране на първичните данни.

7. Наличие на собствен принос при събирането и анализирането на емпиричните данни.

Емпиричната част, заедно с приложените методи на изследване и обработка на данните, са проведени лично от докторанта под ръководството на научния ѝ ръководител. Тук е момента да поздравя докторант Елефтерия Бизиу и доц. д-р Мария Мутафова за добре свършената работа в емпиричната част на дисертацията.

Описание на приносите

Приемам съдържателно изтъкнатите от докторанта три приносни моменти. Както в повечето случаи, формулировката е трудна задача за докторанта. Не са много добре формулирани, но това не намалява тяхната стойност. Бих нарекла приносите така. Първият е емпирико-изследователски, вторият – методичен и третият практико-приложен.

Първият принос засяга емпиричното проучване за мотивацията на учители, съпътствана с удовлетвореността и ефективността им в работата. Извадката е много специфична – учители, работещи с деца със специални потребности. Интерес представлява различието по пол сред учителите – мъжете са по-силно мотивирани от жените. За мен донякъде изненадващи са резултатите, че въпреки, че обичат професията си, за 100 % от изследваните учители личният живот е на първо място и след това – работата.

Вторият принос е свързан с адаптирането на тест за измерване на вътрешната и външна мотивация на учителите, работещи с деца със специални образователни потребности в гръцки условия.

Третият е насочен към препоръки, идващи от изводите на изследването, с цел подобряване дейността на учителите, които обучават деца със специални потребности в Република Гърция.

Приносите са естествено следствие от теоретичните анализи и емпиричните изследвания. Те са заслуга на докторанта, осъществил разработката на докторската си теза под ръководството на научния си ръководител.

Авторефератът от 57 страници отговаря точно на дисертационното съдържание. Както споменах, приемам изцяло формулираните от докторанта приносни моменти.

Докторант Елефтерия Бизиу представя три публикации, свързани с дисертационната тема, в периода 2016 – 2017. Две от тях са в съавторство с научния й ръководител и една е самостоятелна.

Преди заключението, искам да маркирам само една бележка и да задам един въпрос. Мисля, че е по-добър вариант наименованията на главите да бъдат съдържателно определени, а не както е в случая: Първа глава – Теоретична част; Втора – Програма на изследването и Трета – Анализ на резултатите. Това е класическият характер на всяка дисертация. Титулите на главите биха могли да бъдат насочени към конкретното съдържание на дисертацията. Например, Първа глава – Преглед на теориите, свързани с мотивацията, Втора – Изследване на мотивацията при учители в специализирани учебни заведения и т.н.

Въпросът ми е: Какви са основанията да се изследват смесено учители от детски градини и училища с деца, със специални потребности? И пояснявам: Тъй като характерът на обучението е различен, означава ли това, че докторант Бизиу смята, че няма различия в тяхната мотивация.

Заключение

Докторант Елефтерия Бизиу представя сериозно разработен теоретико-емпиричен дисертационен труд с изводи, подкрепени от резултатите на прецизно проведено емпирично изследване. Специално искам отново да отбележа и добрия език и стил, на който е написана дисертацията – строго научен и едновременно с това – ясен и разбираем. Авторефератът пресъздава точно съдържанието на дисертацията с приносите в нея. Докторантът има необходимите по закон публикации по темата на дисертацията. За мен без съмнение трудът удовлетворява изискванията за исканата степен. Затова предлагам на уважаемите колеги от научното жури да присъдим образователната и научната степен

„Доктор“ на Елефтерия Бизиу за дисертацията ѝ на тема „Характеристики на мотивацията на учителя“ („Characteristics of Teacher’s Motivation“).

26.02.2020

Рецензент:

Проф. д.пс.н. Толя Стоицова
Нов български университет